

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškova ulica 6/1. Rokopisov ne vrnejo. Nefrankturnih pism ne sprejemamo. Izdaja vsak četrtak. Narodna letna 60 din se insovestno 80 din. Član sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglaš po ceniku in dogovoru, davak poseba. Pošt. lok. št. 11.153. Telefon 4586

Petdeset let dela zdrženega slovenskega učiteljstva

Učiteljska organizacija v Sloveniji beleži letos dva važna jubileja, ki smo jima dolžni posvetiti posebno pozornost, da vsaj bežno spoznamo zgodovinski razvoj učiteljskega stanu in njegovo društveno življenje. 70letnico osnovanja prvega učiteljskega društva smo že v listu omenili; te dni pa mineva 50 let od ustanovitve »Zaveze slovenskih učiteljskih društev«. Na dnevnem redu letošnjega banovinske skupščine bo tudi proslava tega jubileja, a kot kronisti ga omenjamo že danes.

Čeprav segajo predpriprave za snovanje »Zaveze slovenskih učiteljskih društev« v leto 1888., vendar je bil sklican ustanovni občni zbor šele 22. in 23. aprila 1889. Pet desetletij torej mineva od onega dne, ko se je v Ljubljani zbralo 48 delegatov 18 včlanjenih učiteljskih društev iz bivše Kranjske, Primorske, Štajerske in Koroške, da osnujejo močno zvezo, ki bo laže in uspešneje delovala za skupne interese učiteljskega stanu.

Ta občni zbor je postavil trdne temelje močni slovenski učiteljski organizaciji, ki je postala osnovna celica združenega smotrnega dela za učiteljski stan, šolo, mladino in narod. Učiteljstvo, že pred petdesetimi leti pristojevoljno združeno, si je v svoji organizaciji sestavilo obširen in točen program usmeritve svojega udejstvovanja. Dosledno in sistematično izvajanje in spopolnjevanje tega programa na stanovsko-političnem, pedagoškem, stanovsko-gospodarskem in socialnem polju je rodilo lepe uspehe, ki jih danes po petdesetih letih prav lahko ocenimo, ker so nam vsem prav dobro znani.

Svrha »Zaveze« je v njenih prvih pravilih, sprejetih na omenjenem občnem zboru, označena kot združitev vseh na Spodnjem Štajerskem, Kranjskem, Primorskem in Koroškem že osnovanih in v bodoče se osnujočih učiteljskih društev, da

- pospešujejo duševne in materialne interese slovenskega učiteljstva;
- v pedagoškem in didaktičnem delovanju dosežejo edinstvo in
- teže za vsem, kar zamore slovensko šolstvo povzdigniti.

Kako nujno potrebno je bilo v tistem času stremenje, dvigniti ugled učiteljskega stanu in mu zagotoviti zadostne dohodke za stanu primerno življenje, nam priča na ustanovnem občnem zboru iznečena ugotovitev, da je prejemal učitelj slabšo plačo nego finančni stražnik, ki je imel tudi brezplačno obleko in stanovanje. Upravičenost postaviti skrb za moralne in materialne interese na prvo mesto pravil je bila povsem utemeljena. — In stanovski tisk — najprej »Popotnik«, a nato »Učiteljski tovariš« kot glasilo Zaveze — je ves čas obstajala učiteljske organizacije skrbno naglašal nujno potrebo realizacije te zahteve. — Doseženi so bili uspehi, a pojavljale so se nove potrebe.

Dvigniti raven slovenskega šolstva, je bila potreba, ki jo je učiteljstvo že takrat spoznalo, in ji je organizacija ves čas svojege obstoja posvečala največjo pozornost. Ko je bil določen »Učiteljski tovariš« za glasilo Zaveze, je postal »Popotnik« njeno pedagoško glasilo. Čeprav sta bila oba lista v početku namenjena stanovsko-političnim in pedagoško-didaktičnim vprašanjem, vendar je »Popotnik« kot izključno pedagoški list morda največ pripomogel, da se je šolska reforma od prvih primitivnih početkov preko Herbartovih formalnih stopenj povzpela do najmodernejših pedagoških stremenj in postavila slovensko šolstvo na današnjo višino. In tudi to je uspeh organiziranega dela, ki so mu bili v oporo štešeti tečajji, prirejeni po Zavezji že tudi v predvojni dobi, Slovenska šolska matica in pozneje osnovana pedagoška društva.

Težnja za vsem, kar zamore povzdigniti slovensko šolstvo, se je v teku petdesetih let izražala v tem, da je učiteljska organizacija skrbelo za razvoj mladinske književnosti. »Zvonček«, »Knjižnica za mladino«, »Mladinska knjižnica«, »Jan Legova knjižnica«, vse edicije Zaveze slovenskih učiteljskih društev, vse to so bili le predhodniki »Mladinske matice« in »Našega roda«, kar nam dokazuje, da je učiteljska organizacija v tem pogledu povsem uspešna in ji gre velika zasluga za visoki dvig slovenske mladinske književnosti.

Posebni odseki so imeli nalogo baviti se z vprašanjem pravilnega razvoja meščanskega, obrtnega in trgoveškega nadaljevalnega šolstva. Petdesetletno prizadevanje učiteljstva v lastni stanovski organizaciji se tudi tu zrcali v taki luči, da lahko s ponosom zremo na svoje starejše tovariše, pionirje, ki so prvi orali ledino, po katere sadovih posegajo drugi.

Velika je bila skrb učiteljstva za dobre učne knjige, učne pripomočke in za pomožne učbenike, ki je prihajala do pravega izraza ravno v stremljenju organiziranega učiteljstva, da dvigne slovensko šolstvo. Morda ni

Delo za Jugoslavijo

Čas, kakršnega trenutno preživljamo in kakršen je lahko usoden za večje skupnosti in še posebno za posameznika, je zarezal globoko brazdo v naše dejanje in nehanje, podčrtal dobrice, katere posedujemo, ter nasprotno krepko nakazal zlo, ki nam preti, ako bi ostali malodušni ter vsaj v sebi ne pretrgali z razpoloženjem predzadnjih dni. Zavedajoč se morebitnega notranjega razkroja, ki bi ga spočela naša malodušnost, lahko gledamo na našem narodnem telesu grde, ogabne tvore, polne kužnih bacilov, ki jim je dajalo naše narodno telo skozi dvajset let na razpolago svoje zdrave sokove, da so danes v svojem razkrojevalnem procesu tem silnejši. V dobi, ko se je življenje tako zasukalo, da ni niti zdravo odrezati te grde, ogabne, gnojne tvore (s pomočjo katerih pa se telo vendarle čisti), se mora telo pač tako braniti, kakor je ravno mogoče. A to je: s podvojeno vztrajnostjo zdravih udov, z nesebično, dosledno, železno vero v plačilo za dobro in kazen za zločine, z neprestanim naporom zgraditi domačo hišo v varno zavetišče, doseči najvišji ideal posameznika in celote: očuvati zlato svobodo!

Slovensko in jugoslovansko šolstvo stoji pred novimi ogromnimi nalogami. Ledina, ki jo je predelalo v boljše prst prvo dvajsetletje, je že obrodila. Generacija, ki danes nastopa pot čuvarja Jugoslavije, se je šolala v svobodi ter je pozitivno nacionalno vzgojena, da razume čas in ve, kje je nje mesto. Mladina stopa v ospredje, da v odločilnem trenutku prevzame vodilna mesta, dotlej pa da

v miru in zatišju izbije boj s samim seboj ter se izkristalizira. Dvajset let je šolanje in sploh celotna vzgoja izoblikovala v njej eno edino podobo: Jugoslavijo!

Tako jasno zavest potrebe po demokratični — svobodni Jugoslaviji, kakršno je sprožil naš čas, je razumeti kot potrebo po življenju. Kdor tega noče razumeti, je odmrli našemu rodu. Dviganje samozavesti, okrepitev narodnega ponosa naj odstrani vse odmrle in kvarne poganjke plemenitega narodnega telesa. Delo v šoli in izven nje je treba postoteriti, in če kdaj, je treba posebno v današnjih dneh učiteljskemu delu dati naslov: pionirstvo!

Slovenski učitelj, oplojen s plemenitim idealom Jugoslavije, ki edina je in bo vseh Južnih Slovanov najsilnejša obramba, bo v sklopu z zavedno kmetsko mladino, z zavednim delavstvom ter pridnim slovenskim šolskim naraščajem vendarle izvedel to, kar je danes in tudi v bodočnosti potrebno. Tvoji, ki so se pokazali tu in tam, so glasen opomin, da naše notranje delo še ni dovršeno in da ni časa za mirovanje.

Gotovo je, da moramo vso pozornost posvetiti povzdigi naše narodne zavesti in ponosa in kjer je še ni, usaditi ter utrditi vero v trajnost naše svobode. Delo nam bo olajšano z dejansko podporo ljudstvu posebno tam, kjer je najbolj ogroženo. Vsako delo pa je treba usmeriti samo v korist celote, ker le tako delo bo rodilo sigurne uspehe.

P.

Maksimalno število učencev

Pred kratkim sem govoril z nekim delavcem, ki se je vrnil za daljši čas z družino iz Francije. Otroka je poslal v našo šolo. Večkrat je prišel povpraševati, kako se uči in kako napreduje njegov otrok. Povedal mi je, da mu je doma pripovedoval, da ni vsak dan vprašan. Oče mi je povedal, da je bil v francoski šoli vprašan dnevno, ter mi ob tej priliki tudi priznal, da je bilo to tam mogoče, ker je bilo maksimalno število učencev 35. Običajno pa jih v razredu ni niti toliko, temveč le 25—30.

Nehote sem se spomnil prilik v naših šolah, kjer so razredi prenatrpani ter trpi mladina duševno in telesno bedo. Naši razredi so mali, v starih šolah večkrat vlažni in nezdravi. Take higienične prilike zelo kvarno vplivajo na telesni razvoj nežnih otrok, posebno še, če je v teh nezdravih prostorih preveč otrok. V zimskem času, ko so prostori zakurjeni, je zrak tako rekoč nasičen s plini, hlapi in CO₂. Pomisliti moramo, da povzroča toplota izhlapevanje vlage iz starih sten in nagnitega vlažnega lesa. K temu pridejo še hlapi, ki prihajajo iz smrdljivih, neočiščenih in vlažnih oblek ter obutve otrok. V razredu imam učence, ki služijo pri premožnejših kmetih ter spijo v hlevih, da kar zaudarja okrog njih. Vlažne potne nogavice in čevlji še povečajo neznošni smrad. Z izdihavanjem CO₂ se zrak kviri, ter je strup za pljuča učenec ter učitelja. Večkrat sem ob takih prilikah mislil na vse tiste, ki s takim zavidanjem in omalovaževanjem govorijo o prijetnosti in lahkoti našega poklica, češ da imamo dnevno komaj par ur dela, potem pa smo prosti. Nikdo od teh pa ne pomisli, v kakšnih nezdravih prostorih zapravlja učiteljstvo svoje zdravje. Ni čuda, da podleže toliko mladih ljudi jetiki in drugim boleznim. Dnevno lahko čitamo v časopisih, kako padajo žrtve »svetu svoje mladosti«. Samo preštejte jih v letošnjem letu! Z učiteljstvom vred trpi mladina, ki je v posebni meri poudvržena v nežni mladosti jetiki in pljučnim boleznim.

Naše ljudstvo se zaveda pogubonosnosti nezdravih učnih prostorov in v veseljem žrtvuje ogromne zneske za zdrave in sončne učilnice, toda povsod ni tako! Upajmo, da bo tudi tja prodrlo spoznanje, da je zdrav učni

bila ta skrb poslednji vzrok, da se je odločila ustanoviti Učiteljske tiskarne.

Petdeset let je le kratka doba, vendar pomena v razvoju slovenskega učiteljstva zelo mnogo. Le tesni povezanosti učiteljskih društev je pripisovati, da si je moglo učiteljstvo zgraditi tako močne ustanove, kot so Učiteljska tiskarna, Učiteljska samopomoč, učiteljski domovi v Ljubljani, Mariboru, Rogški Slatini, Dom učiteljic, Hranilnica in posojilnica učiteljskega konvikta v Ljubljani, Učiteljska gospodarska in kreditna združba v Celju, Samopomoč učiteljskih otrok itd.

Začeto delo je od leta do leta rodilo nove potrebe, a obseg tega dela je povzročal snovanje raznih odsekov, ki so s svojim marljivim deljenim delovanjem v raznih smerih pripomoglo do najlepših uspehov.

Petdeset let organiziranega učiteljskega dela je za nami. — Uspehov je mnogo — niso še popolni — toda pred nami je še bodočnost.

dom pogoj za zdravstven napredek naše mladine in za veselejšo delo učiteljstva.

Ker se je mnogo šol razširilo, primanjkuje skoro na vsaki šoli učilnic. Celu nove šole so bile grajene, ne da bi se zadostno upošteval naraven prirastek učencev. Koliko šol je v naši ožji domovini, kjer se vrše v enem, dveh ali celo vseh razredih pouk dopoldne od 8 do 11 in popoldne od 1 do 4. V tem kratkem času se razredi ne morejo dovolj prezračiti in otrokom primanjkuje sveži zrak. V razredu je preveč otrok, 60, 70, 80 ali celo več. Zaradi prevelikega števila učencev in zaradi nezdravih in malih razredov, trpe otroci ne le na telesnem, temveč tudi duševnem razvoju. Ni mi treba pojasnjevati, da zahteva moderna pedagogika individualno poučevanje. Individualno delo je potrebno pri vsem šolskem delu. Učitelj se more posvetiti vsakemu otroku edino, če ima dovolj

Največja krivica — nestalnost!

Odkar stoji naše politično življenje v izrednih ali nenormalnih okoliščinah, stoji tudi državni nameščeneec, več ali manj z vso državo upravo vred, v nekem tesnem pričakovanju nečesa posebnega. Morda je to ustalitev razmer, ki se sedaj stalno spreminjajo. Gotovo je, da naše življenje ne pozna stalnosti, in da je bistvo vsega našega pričakovanja neko neutolajljivo hrepenenje po ustalitvi razmer, skratka, po ustalitvi življenja samega. Prepričani smo lahko, da se razmere med narodom ne bodo prej uredile, dokler ne bo državnemu nameščencu v interesu države določen kot njegov pravi delokrog, služba narodu, ne pa kakih trenutno vladajoči politični organizaciji, strankarskim interesom ali celo posamezni osebi. Neizpodbitno dejstvo je, da je narod večin, posamezni režimi brez korovin v narodu pa muhe enodnevnice, da ne govorimo o ubogih in klavnih postavah »zalostnih vitezoval«, ki so, recimo, še včeraj igrali nezaljšano »važno« in za državo »odločilno« vlogo, danes pa ljudstvo gleda nanje z vsem prezirom in zaničevanjem. Kolikor pa narodu ni več do prezira in zaničevanja, pa je poln zasmehovanja, istovetenja posameznikov z državo mislijo, na katere račun se je pri nas tako rado grešilo. Da je državni nameščeneec, služec posameznikom ali stranki, izgubil stike z narodom, ni prav nič čudnega, a kot kvarno posledico tega moramo smatrati dejstvo, da se pri malem človeku pojavlja težnja po prilagoditvi vsakršni situaciji.

Državni uradnik kot činitelj države in izvrševalec volje državne oblasti mora biti mož na svojem mestu, biti mora osebnost! To pa je mogoče doseči v prvi vrsti na ta način, da dá država svojemu uslužbencu potrebno stalnost, ki bi mu omogočila svobodno razpolagati s svojimi državljanjskimi pravicami. S stalnostjo bi izginil nad glavo državnega, odnosno javnega nameščeneca tisti Damoklejev meč, ki mu je stalno grozil, da ga uniči, če bi se ne uklonil diktatu nekaterih poedincev.

Da učiteljska organizacija, posebno slovensko učiteljstvo, vedno ponavlja zahtevo o stalnosti na službenem mestu, ni slučaj, temveč resnična potreba našega dela med narodom, v šoli in izven nje. Čas, ki ga preživ-

VSEBINA:

Petdeset let dela združenega slovenskega učiteljstva. — Delo za Jugoslavijo. — Maksimalno število učencev. — Največja krivica — nestalnost. — Predlogi za ureditev učnega načrta. — † Leopoldu Furlaniju v spomin. — LISTEK: Martina Kačurja poslednja pot. — Splošne vesti. Osebnost zadeve. Kaj vse pišejo. Učiteljski pravnik. Naša gospodarska organizacija. Mladinska matica. Učiteljska tiskarna. Šolski radio. Stanovska organizacija JUU. Novosti na knjižnem trgu.

V imenu Nj. Veličanstva kralja Petra II, z ukazom kraljevih namestnikov in na predlog ministra prosvete je postavljen za direktorja realne gimnazije v Šibeniku gospod ILIJA MARIČIĆ, dosedanji načelnik oddelka za narodne šole v ministrstvu prosvete. Danes, 19. aprila, je napoten gosp. Maričić na novo službeno mesto.

Časa, če ima malo, t. j. primerno število učencev. Zdravstveni in pedagoški principi zahtevajo, da se maksimira število učencev v oddelku. Poudariti moram, da je v interesu napredka, da se teh določb striktno držijo vsi prosvetni faktorji, od najnižjega do najvišjega.

§ 30. finančnega zakona za l. 1933./34. je povečal število učencev na 65. Ta ukrep je bil napravljen v letih najhujše gospodarske depresije ter je glede na težko finančno stanje države opravičljiv. Danes je državno gospodarstvo na boljšem, saj je od tistih dob proračun za 3 milijarde višji. Glede na to pričakujemo, da bodo merodajni faktorji upoštevali tehtne zdravstvene in higienske razloge ter ukinili § 30. fin. zakona iz l. 1933./34. Z ukinitvijo § 30. finančnega zakona bi stopil v veljavo zopet § 51. zakona o ljudskih šolah iz l. 1929., ki določa

»oddelek z enim razredom ne more imeti nad 50, z več razredi pa nad 40 učencev. Kadar se število poveča, se oddelek deli«.

Naša organizacija je v predlogu za fin. zakon za l. 1939./40. predlagala, da se upostavi zopet § 51. zakona o ljudskih šolah, t. j., da ne sme biti v enem oddelku več kot 50 oz. 40 učencev. S tem določilom, bi se zmanjšala prenatrpanost razredov ter bi se učenci vsaj deloma učili v ugodnejših zdravstvenih okoliščinah. Prav tako bi se z manjšim številom učencev lahko učitelj bolj posvetil vsakemu poedinemu učencu ter bi bil uspeh večji, boljši in trajnejši.

Zdravje in pedagoški napredek slovenske mladine in naroda zahteva, da se maksimira število učencev, kakor to določa § 51. zak. o ljudskih šolah ter da se zgradi dovolj velikih, zračnih in sončnih učilnic.

-a-

ljamo, že sam na sebi krha živce še tako močnemu poedincu, zato smatramo, da je prav sedaj čas, da odločujoči činitelji uvidijo upravičenost naših teženj in zahtev po stalnosti.

Država je brez dvoma na stalnosti uradništva, odnosno nameščeneštva zelo zainteresirana. Da prednjači v tem učiteljstvo, ni treba posebej poudarjati. Učiteljstvo živi v počežlju, v zadnji gorski vasi. Na polju prosvete in vzgoje širokih plasti naroda zastopa oblast in utrjuje državljansko zavest. Trdnost državne zgradbe ustvarja pozitivna zavest državljanov, od prvega do zadnjega, a za njo je treba žrtvovati vse. Učiteljstvo žrtvuje mnogo, a za uspehe mu je potrebna stalnost.

Stalnost je potreba države, a nestalnost je treba kot glavno krivico prejšnjih režimov nasproti uradništvu čimprej likvidirati!

Predlogi za ureditev učnega načrta

Z ozirom na nujnost boljše ureditve učnih načrtov za narodne šole, je sklicalo 25. marca t. l. Pedagoško društvo v Ljubljani širši sestanek, na katerem je razpravljalo o tem vprašanju. Za osnovo se je vzel predlog pedag. vodje ljubljanske poskusne šole g. R. Kobilice, ozir. resolucija, ki so jo sprejela učiteljska društva na svojem skupnem jubilejnem zborovanju v Ljubljani dne 11. februarja t. l.

Navzoči so se zedinili v sledečih sklepih: 1. Delitev narodnih šol v višje in nižje narodne šole naj odpade. Mesto tega naj dobi vsaka narodna šola enoten naziv »narodna šola«, brez ozira na to, koliko učnih moči poučuje na šoli. Za napredovanje in administrativno upoštevanje spričeval naj se šteje samo z uspehom predelana učna snov v vsakem šolskem letu kot posebnem razredu. Kdor je n. pr. z uspehom predelal učno snov, predpisano za 3. (4., 5. ali kako drugo) šolsko leto je dovršil 3. (4., 5. ali kak drug) razred.